

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi jätelakia.

Esityksen mukaan jätteen haltija vastaisi jatkossa sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluja tarjoavien asumisyksiköiden ja laitosasumisen yhteydessä syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuollosta. Kunnan vastuu asumisen jätteistä rajattaisiin pääosin kotitalouksissa ja vapaa-ajan asumisessa syntyvään yhdyskuntajätteeseen.

Paperituotteita koskeva tuottajavastuu laajennettaisiin käytöstä poistettaviin kirjoihin.

Lisäksi säädettäisiin toisessa ETA-maassa tehdyn aineen tai esineen sivutuotteeksi luokittelusta tai jätteeksi luokittelun päättymistä koskevan päätöksen tai menettelytavan tunnustamisesta, kun kyseisiä aineita tai esineitä tuodaan Suomeen hyödynnettäviksi.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan loppuvuodesta 2024 tai viimeistään vuoden 2025 alusta.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	3
2.1 Asumista ja kotitalouksia koskeva jätehuolto	3
2.1.1 Epäselvyyttä yhdyskuntien jätehuollon vastuunjaossa	3
2.1.2 EU-lainsäädäntö	4
2.2 Paperituotteiden tuottajavastuu ja kirjojen jätehuolto	5
2.2.1 Lainsäädäntö	5
2.2.2 Kustannusalan ilmastotavoitteet ja kirjojen jätehuolto	5
2.3 Suomeen ulkomailta hyödynnettäväksi tuotavien aineiden ja esineiden luokittelu jätelainsäädännössä	6
3 Tavoitteet	7
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	7
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	7
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	8
4.2.1 Vaikutukset yhdyskuntajätehuollon vastuisiin.....	8
4.2.2 Yritysvaikutukset	8
4.2.3 Vaikutukset kotitalouksiin	9
4.2.4 Vaikutukset kunnille	9
4.2.5 Ympäristövaikutukset	9
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	10
5.1 Muut vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	10
5.1.1 Kunnan vastuun rajaaminen kotitalousjätteeseen	10
5.1.2 Kirjojen tuottajavastuu	10
5.2 Muiden maiden lainsäädäntö ja muut ulkomailta käytetyt keinot.....	11
5.2.1 Yleistä	11
5.2.2 Jätehuollon vastuut Ruotsissa	11
5.2.3 Jätehuollon vastuut Tanskassa	11
5.2.4 Paperin ja kirjojen tuottajavastuu eräissä muissa maissa	12
6 Lausuntopalaute	12
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	12
8 Voimaantulo	14
9 Toimeenpano ja seuranta	14
10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	14
Laki jätelain muuttamisesta.....	16
LIITE	18
RINNAKKAISTEKSTIT	18
Laki jätelain muuttamisesta.....	18

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan kunnan vastuu jätehuollosta rajataan kotitalousjätteisiin. Kirjaus sisältyy hallitusohjelman strategiseen kokonaisuuteen Puhtaan energian Suomi, ja sen sisällä teemaan ”Kiertotaloudella pidetään Suomen puhtaasta ympäristöstä huolta” (s. 154).

Kunnan vastuun rajaamista koskevan uudistuksen sisällöstä ja vaikutuksista on käyty syksyn 2023 ja alkuvuodesta 2024 keskusteluja hyvinvointialueiden, Suomen Kuntaliiton, Kierrätysteollisuus ry:n, Suomen yrittäjät ry:n, Suomen Kiertovoima ry:n sekä sosiaali- ja terveydenhoitoalan yritysten kanssa. Kirjojen tuottajavastuusta on käyty vuoden 2023 aikana keskusteluja muun ohella kustannusalan, keräyspaperin tuottajien ja tuottajavastuuyhteisöjen, Suomen Kuntaliiton, Suomen Kiertovoima ry:n ja Kierrätysteollisuus ry:n sekä tuottajavastuuta valvovan Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa.

[Esityksestä on käyty kuntalain (410/2015) 8 §:n mukainen neuvottelu ja asia on käsitelty kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa.]

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Asumista ja kotitalouksia koskeva jätehuolto

2.1.1 Epäselvyyttä yhdyskuntien jätehuollon vastuunjaossa

Vastuu jätehuollosta jakaantuu jätelaisissa ns. kolmen putken mallin mukaan. Pääsääntö on JL 28 §:n mukainen jätteen haltijan, eli käytännössä jätettä omassa toiminnassaan tuottavan yrityksen tai muun toimijan vastuu jätehuollosta. Jätteen haltijan vastuusta on poikettu antamalla kunnalle vastuuta etenkin yhdyskuntajätehuollossa (JL 32 ja 33 §) sekä viime vuosina yhä enemmän laajentamalla tuottajavastuujärjestelmää (JL 48 §), jossa tuotteen valmistaja tai maahantuoja velvoitetaan järjestämään käytöstä poistetun tuotteen jätehuolto.

Kunnan vastuulla on jätelain 32 § 1 momentin 1 kohdan mukaan:

”vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajan asunnossa, asuntolassa ja muussa asumisessa kuin syntyvä jäte, mukaan lukien kotitalouden pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvä jäte”.

Säännöksessä tarkoitettu asumisessa syntyvä jäte kattaa laajan kirjon erilaisia asumisen muotoja. Yksityisten kotitalouksien ja vapaa-ajan asuntojen lisäksi asumista sisältyy monenlaiseen julkiseen ja yksityiseen palvelutuotantoon, jossa varsinaisen asumisen ja siihen liitettyjen muiden palvelujen keskinäinen painoarvo vaihtelee yksikkökohtaisesti.

Lainkohdasta on etenkin kunnallisten toimijoiden ja sosiaali- ja terveydenhuoltoalan yritysten keskuudessa ollut erilaisia tulkintoja, ja vastuunjakoa on viime vuosina käsitelty myös hallintotuomioistuimissa.¹ Ympäristöministeriö valmisteli keväällä 2023 lausunnoille opasluonnoksen yhdyskuntajätehuoltoa ohjaavista säännöksistä (ns. JOPAS-opas), jonka yhtenä tavoitteena tarkentaa jätteen haltijan ja kunnan välistä vastuunjakoa asumisessa syntyvän jätteen jätehuollon järjestämisessä. Lausuntokierros ja sitä edeltäneet sidosryhmien kuulemiset kuitenkin osoittivat, että oppaalla ei ole mahdollista ratkaista kentällä ilmenneitä ja hallintotuomioistumissakin käsiteltyjä laintulkinnallisia erimielisyyksiä. Ympäristöministeriön käsityksen mukaan oikeus-tila jätteen haltijan ja kunnan välisen vastuunjaon suhteen on edellä mainituissa toiminnoissa epäselvä, ja sitä voidaan selvittää vain muuttamalla lakia.

Jätelain 32 §:n 1 momentin 1 kohdan tulkinnallinen epäselvyys koskettaa myös hyvinvointialueiden toimintaa. Hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä jätelain 32 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan kunnan hallinto- ja palvelutoiminnaksi luokiteltuja sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköitä siirtyi hyvinvointialueille. Samalla vastuu näiden yksiköiden jätehuollon järjestämisestä siirtyi hyvinvointialueille, mutta vain siltä osin, kun kyse ei ole jätelain 32 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettusta asumisessa syntyvästä jätteestä. Jätelain 32 a §:llä (1148/2022) säädettiin siirtymäajasta, jonka perusteella kunnalla on velvollisuus järjestää vuoden 2023 alusta hyvinvointialueille siirtyneiden kunnan hallinto- ja palvelutoiminnan (JL 32 §:n 1 mom. 2 kohta) yhdyskuntajätehuolto vuoden 2025 loppuun saakka. Hyvinvointialue voi kuitenkin jo tätä ennen irtisanoa kunnan jätehuollon 6 kuukauden siirtymäajalla. Käytännössä muutos tarkoittaa, että hyvinvointialueiden on kunnilta siirtyvien yksiköiden osalta käynnistettävä jätehuollon kilpailutusten valmistelu viimeistään vuoden 2024 loppupuolella, jotta vastuun siirto voisi toteutua siirtymäajan päätyttyä vuoden 2026 alusta lukien. Kilpailutusten valmistelussa olisi tiedettävä mahdollisimman tarkasti, mitkä yksiköt tai kiinteistöt jätelain 32 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan kuuluvat edelleen kunnan vastuulle, ja mitkä taas kuuluvat hyvinvointialueiden vastuun niiden kilpailuttamien jätehuoltourakoiden piiriin.

2.1.2 EU-lainsäädäntö

Jätedirektiivissä (2008/98/EY) ei ole kotitalousjätteen tai kotitalouden määritelmää, mutta direktiivin yhdyskuntajätettä koskevissa artikloissa kotitalouksien jäte mielletään laadultaan omanlaiseksi jätevirrakseen. Direktiivin 3 artiklan 2 b kohta määrittelee ”yhdyskuntajätteeksi” kotitalouksien sekajätteen ja erilliskerätyn jätteen sekä muista lähteistä peräisin olevan sekajätteen ja erilliskerätyn jätteen, kun tällainen jäte on luonteeltaan ja koostumukseltaan samankaltaista kuin kotitalouksista peräisin oleva jäte. Jätedirektiivin muissa artikloissa käytetään muotoiluja ”peräisin kotitalouksista” (11 artikla), ”kotitalouksien tuottamat” tai ”kotitalouksissa syntyvät” (20 artikla) ja ”yksityisistä kotitalouksista kerätty” (16 artikla).²

Direktiivin 3 artiklan 2 b kohdassa säädetään erikseen, ettei yhdyskuntajätteen määritelmä rajoita millään tavalla jätehuoltovastuiden jakamista yksityisten ja julkisten toimijoiden välillä. Siten jäsenvaltiot voivat itse päättää, miten vastuut yhdyskuntajätehuollon järjestämisessä jaetaan esimerkiksi kunnan ja jätteen haltijan välillä.

¹ Ks. Vaasan hallinto-oikeus, 22.2.2022, 168/2022, diaarinro 20348/2020 (lainvoimainen). Päätöksessä oli kyse jätemaksun määräämisestä asumispalveluita tuottavalle yhtiölle. Samoin Helsingin hallinto-oikeus 29.9.2023 5495/2023, diaarinro 1858/03.004.04.04.19/2022 (ei lainvoimainen).

² Jätelain 6 §:n 1 momentin 2 kohdan yhdyskuntajätteen määritelmässä on pyritty sisällöllisesti direktiiviä vastaavaan määrittelyyn, sanamuodot poikkeavat jossain määrin direktiivin sanamuodoista.

2.2 Paperituotteiden tuottajavastuu ja kirjojen jätehuolto

2.2.1 Lainsäädäntö

Paperituotteet kuuluvat jätelain 48 §:n mukaan tuottajavastuullisen jätehuollon piiriin. Tuottajavastuullisia ovat jätelain 48 §:n mukaan paperituotteiden valmistukseen käytettävän paperin valmistaja tai maahantuoja taikka painetun paperituotteen maahantuoja. Suomessa paperin tuottajat ovat järjestäytyneet kahteen tuottajayhteisöön, jotka hoitavat tuottajavastuuvaihtoiteet tuottajien puolesta.³ Tuottajavastuun alaisia paperituotteita ovat sanomalehdet, aikakauslehdet, toimistopaperit ja muut niihin rinnastettavat paperituotteet.

Kirjojen ei katsota kuuluvan 48 §:ssä tarkoitettujen paperituotteiden joukkoon ja tuottajavastuullista jätehuoltoa tarkemmin sääntelevä valtioneuvoston asetus keräyspaperin erilliskeräyksestä ja kierrätyksestä (270/2023, jäljempänä keräyspaperiasetus) sulkee erillisellä maininnalla kirjat tuottajan järjestämän jätehuollon ulkopuolelle.

Jätelain 49 § 2 momentti ja 50 § edellyttävät kiinteistökohtaisen erilliskeräyksen järjestämistä tuottajavastuun alaiselle paperijätteelle. Kiinteistökohtainen erilliskeräysvelvoite ei koske pientalo- ja haja-asutusalueita. Keräyspaperiasetuksessa säädetään kuitenkin tuottajan velvollisuudesta järjestää alueellisia vastaanottopisteitä pientalo- ja haja-asutusalueiden kiinteistöillä syntyvää keräyspaperia varten.

Koska kirjat on suljettu tuottajavastuullisen jätehuollon ulkopuolelle, niiden keräyksestä ja jätehuollosta vastaavat kunnat ja jätettä tuottavat yritykset. Jätteistä annetun valtioneuvoston asetuksen (978/2021, jäljempänä jäteasetus) 20 §:n mukaan kunnan on järjestettävä riittävä määrä alueellisia vastaanottoaikoja asumisessa syntyvälle muulle kuin tuottajavastuun alaiselle paperijätteelle. Vastaavasti jätteen haltijan on asetuksen 21 § mukaan järjestettävä muun paperijätteen erilliskeräysmahdollisuuksien mukaan.

2.2.2 Kustannusalan ilmastotavoitteet ja kirjojen jätehuolto

Kustannusala on tehnyt ympäristöministeriölle aloitteen kirjojen jätehuoltoa koskevan sääntelyn muuttamisesta, koska se on huolissaan kirjojen joutumisesta polttoon sekajätteen mukana. Kotikeräyspaperia hyödyntävät laitokset eivät halua kova- eikä pehmeäkantisia kirjoja, koska ne haittaavat kierrätysprosessia. Suuren määrän kirjoja omassa prosessissaan aiemmin hyödyntänyt Kaipolan tehdas on lopettanut toimintansa. Kotimaisten käyttäjien lisäksi keräyspaperia on viety runsaasti esimerkiksi Saksaan. Kirjat ovat paperin kierrätyksen kannalta ongelmallisia, jos niitä on muun kerätyn paperin seassa paljon. Euroopassa laitokset erottelevat kirjat muun paperin joukosta käsin, jonka jälkeen kirjat murskataan ja myydään eteenpäin (Hollanti). Vaikka kirjojen jätehuolto ei suoraan vaikuta media-alan ilmastotavoitteiden saavuttamiseen, on kirjojen kierrätettävyydellä ja niiden käyttö- ja jätehuoltovaihtoehdoilla suuri merkitys alalle ja sen ympäristövastuullisuudelle, kun arvioidaan alan tuotteiden elinkaaren aikaisia ympäristövaikutuksia.

Kuntien käytännöt kirjojen jätehuollon osalta vaihtelevat. Ainakin osassa kuntia keräyspaperin lajitteluohjeita on tarkennettu siten, että kirjoista peräisin olevaa paperia ei saa enää laittaa paperinkeräykseen. Aiemmin kirjat ohjeistettiin laittamaan paperinkeräykseen kannet poistettuina. Käytännössä osa kirjoista päättyy tällä hetkellä sekajätteen mukana polttoon ja osa edelleen paperinkeräykseen. Paperin tuottajayhteisöjen mukaan pieni määrä keräyspaperin joukossa olevia

³Suomen Keräystuote Oy:llä on 32 tuottajajäsentä ja Suomen Keräyspaperi Oy:llä on 26 tuottajajäsentä,

kirjoja ei ole ongelma, mutta suuret kirjaerät, kuten kirjastojen poistot, voivat olla ongelmallisia. Esimerkiksi Helsingin kirjastoista poistetaan noin tuhat kirjaa viikoittain. Suomessa on yhteensä noin 280 pääkirjastoa, noin 440 sivukirjastoa ja lisäksi muutamia kymmeniä laitos- ja erikoiskirjastoja. Ne poistavat kirjoja sekä uudelleenkäyttöön että jätehuoltoon. Finlandia Kirja Oy edistää kirjojen uudelleenkäyttöä ja sille tulee vuosittain noin 500 000 kirjaa, jotka se lajittelee uudelleenkäyttöön ja kierrätykseen tai muuhun jätehuoltoon.

Keräyspaperia otettiin kaikkiaan vuonna 2020 talteen noin 193 000 tonnia ja noin 187 000 tonnia vuonna 2021. Keräyspotentiaalin voidaan arvioida olevan toteutunutta keräystä suurempi, hieman yli 200 000 tonnia.⁴

Kotimaisten kirjojen painosmäärät ovat vähentyneet. Suomessa on yksi kovakantisia kirjoja suuressa mittakaavassa painava yritys, Otavan Keuruun kirjapaino, joka painaa noin kuusi miljoonaa kirjaa vuodessa. Määrä on noin viidennes Suomen koko vuotuisesta kirjamyynnistä. (Kaikkiaan Suomessa oli noin 870 painoyritystä.) Kustannusalan tietojen mukaan Suomessa julkaistiin 2019 9610 julkaisua (kaikki luokitellut julkaisut/kirjat). Mikäli keskimääräisen painoksen arvioidaan olevan 1000 kpl ja keskimääräisen sivumäärän 200 sivua kirjaa kohti, käytettäisiin painoksiin yhteensä noin 3300 tonnia paperia. Suomessa julkaistujen kirjojen osuus kaikesta kierrätettävissä olevasta paperista olisi siten arviolta noin 1,5 %.

2.3 Suomeen ulkomailta hyödynnettäväksi tuotavien aineiden ja esineiden luokittelu jätelainsäädännössä

Suomeen tuodaan ulkomailta aineita ja esineitä hyödynnettäväksi uusiomateriaaleina erilaisiin tarkoituksiin. Useimmiten kyse on siitä, että ulkomailta tuodaan ainetta käytettäväksi raaka-aineena Suomessa tapahtuvassa uusiotuotteen valmistusprosessissa. Ainakin erilaisten uusioöljytuotteiden valmistuksessa käytetään muista ETA-maista peräisin olevia raaka-aineita. Suomen jätteensiirtoviranomaisille on lisäksi tullut kysymyksiä puu- ja muoviperäisten raaka-aineiden (jäte)statuksesta Suomessa.

Suomeen tuotavat aineet tai esineet voivat olla lähtömaassa luokiteltu sivutuotteiksi tai ei-enää-jätteeksi, jolloin niihin ei lähtökohtaisesti sovelleta jätelainsäädäntöä. Muutamille aineille ja esineille on määritelty EU:n laajuiset ei-enää-jätettä kriteerit, joita sovelletaan kaikissa ETA-maissa. Kansalliset sivutuote- ja EEJ-päätökset ovat voimassa vain siinä maassa, jossa ne on tehty. Kansainvälisissä jätteensiirroissa jätteen vastaanottajamaalla ei ole suoraa velvollisuutta hyväksyä lähtömaassa annettua luokitusta. Juuri uudistettavana olevan jätteensiirtoasetuksen 29 artiklan mukaan erimielisyystapauksissa aineen tai esineen katsotaan olevan jätettä jätteensiirron hyväksymismenettelyssä. Tämä ei kuitenkaan rajoita vastaanottomaan oikeutta käsitellä siirrettyä erää sen määränpäähän saapumisen jälkeen oman kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti, jos kyseinen lainsäädäntö on unionin ja kansainvälisen oikeuden mukainen.⁵

Suomessa toimivien yritysten kannalta on ongelmallista, että ulkomailta hankittavien raaka-aineiden luokitus ja jätelainsäädännön soveltaminen niihin on epäselvää. Kaikki ETA-maat nou-

⁴ Tullin Uljas-tietokannasta tehdyn haun mukaan kirjoja, esitteitä ja niiden kaltaisia painotuotteita (paitsi irralliset lehdet, sanakirjat, tietosanakirjat, aikakauslehdet ja mainosmateriaali) tuotiin vuonna 2020 noin 3 000 tonnia. Paperituotteita tuotiin noin 26 000 tonnia vuonna 2020 ja noin 17 000 tonnia vuonna 2021. Paperia tuotiin vuonna 2020 noin 49 000 tonnia ja vuonna 2021 noin 63 000 tonnia. Suomessa valmistettujen paperituotteiden määrästä ei ole tarkkoja tietoja.

⁵ Uutta jätteensiirtoasetusta ei ole vielä julkaistu, joten sillä ei ole säädösnumeroa.

dattavat jätedirektiiviä ja siinä säädettyjä sivutuotteen ja jätteeksi luokittelun päättymisen kriteerejä. Vaikka kussakin jäsenmaassa on oma menettelytapa kriteerien olemassaolon tarkistamiseksi, lähtökohtana tulisi olla, että yhdessä jäsenmaassa annettu luokitus tunnustetaan myös muissa jäsenmaissa. Nyt yritykset voivat joutua esimerkiksi tilanteeseen, jossa tuotantoprosessissa Suomeen hyödynnettäväksi tuotu aine katsotaan Suomessa jätteeksi, ja hyödyntävä laitos tämän seurauksena tulee ympäristöluvanvaraiseksi jätteenkäsittelijäksi.

ETA-alueen ulkopuolisista maista tuotavien aineiden ja esineiden osalta tilanne on oikeudellisesti selvempi. Näissä maissa ei noudateta jätedirektiiviä, joten Suomen viranomaisten on erikseen arvioitava, onko tuotava aine tai esine jätettä.

3 Tavoitteet

Kunnan jätehuollon järjestämisvastuun rajaamisella kotitaloudessa ja vapaa-ajan asunnossa syntyvään jätteeseen tavoitellaan vastuunjaon selkeyttämistä jätteen haltijan ja kunnan välillä. Kirjojen siirtämisellä tuottajavastuuseen tavoitellaan kirjojen erilliskeräyksen lisäämistä ja kiertäytymisen edistämistä. Muiden ETA-maiden sivutuotteeksi määrittämistä tai jätteeksi luokittelun päättymistä koskevan sääntelyn tunnustamisella sujuvoitetaan uusioraaka-aineiden tuomista Suomeen hyödynnettäväksi.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Hallitusohjelman toteuttamiseksi jätelain 32 §:n 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että kunnan järjestämisvastuulta rajattaisiin pois sote-alan yritysten ja hyvinvointialueiden palveluyksiköissä syntyvän jätteen jätehuolto riippumatta siitä, mikä on asumisen ja siihen liitettyjen erilaisten sote-palvelujen keskinäinen painoarvo yksikön palvelukokonaisuudessa. Myös vankilat, armeijan kasarmit ja muu vastaava laitosasuminen rajattaisiin erillisellä maininnalla kuntavastuun ulkopuolelle. Kunnan vastuulle jäisivät kotitalouskiinteistöt ja vapaa-ajan kiinteistöt, mukaan lukien sellaiset kiinteistöt, joihin hyvinvointialue tai yritys tarjoaa sote-palvelua, mutta ei itse asumispalvelua (esimerkiksi sosiaalihuoltolain 21 a §:n mukainen tuettu asuminen). Lisäksi esimerkiksi muiden kuin yksityisten oppilaitosten asuntolat ja ylioppilaskylät olisivat tavanomaisia kotitalouksia, joiden jätehuolto on kunnan vastuulla. Myös kotitalouden pienimuotoisesta itse tehtävästä remontoinnista syntyvä jäte jäisi kunnan vastuulle.

Ehdotuksen mukaan paperin tuottajavastuujärjestelmä laajennetaan kattamaan kirjat. Kirjojen jätehuolto siirtyisi kunnilta ja jätteen haltijoilta paperituotteen tuottajille, eli käytännössä painettujen kirjojen maahantuojille ja painopaperin valmistajille. Kirjojen sisällyttäminen tuottajavastuuseen edellyttäisi muutoksia jätelakiin ja keräyspaperiasetukseen. Jätelain 49 §:n 2 momentin mukainen paperin erilliskeräysvelvoite on muista tuottajavastuualoista poiketen lähtökohtaisesti kiinteistökohtainen. Tämä koskisi ehdotuksen mukaan myös käytöstä poistettavia kirjoja. Lisäksi keräyspaperiasetuksessa tuottajille säädettäisiin erillinen velvoite kerätä käytöstä poistettavia kirjoja suurkertymäkohteista, kuten kirjastoista.

Jätelakiin ehdotetaan uutta pykälää, jolla säädettäisiin toisessa ETA-maassa tehdyn viranomaispäätöksen tai muun lainsäädäntöön perustuvan menettelytavan tunnustamisesta, kun aineita tai esineitä tuodaan Suomeen hyödynnettäväksi. Tunnustaminen koskisi Suomeen toisesta ETA-maasta tuotavien erien määrittämistä sivutuotteeksi tai ei-enää jätteeksi (EEJ). Tunnustaminen ei tarkoittaisi, että vastaavat Suomessa syntyvät aineet tai esineet lakkaisivat olemasta jätettä. Suomen toimivaltaisilla viranomaisilla olisi mahdollisuus puuttua toisessa ETA-maassa tehtyyn luokitukseen, jos aineen tai esineen käytöstä olisi haittaa tai vaaraa terveydelle tai ympäristölle.

Teknisenä muutoksena ehdotetaan jätelain 35 §:n muuttamista siten, että kunnan päätös poiketa kiinteistöittaisen jätteenkuljetuksen järjestämisestä alueella, jossa on 35 §:ssä tarkoitettut hankalat olosuhteet kuljetuksen järjestämiselle, voisi koskea kaikkia kiinteistöiltä kerättäviä jätteitä, eikä vain sekalaista yhdyskuntajätettä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Vaikutukset yhdyskuntajätehuollon vastuisiin

Ehdotettu jätelain 32 §:n 1 momentin 1 kohdan muutos rajaisi nykyistä selkeämmin ja tiukemmin kunnan vastuuta asumisessa ja erilaisissa asumispalveluissa syntyvän jätteen jätehuollon järjestämisessä. Voimassa oleva säännös on johtanut epäselvyyksiin ja tulkintaristiriitoihin siitä, miltä osin hyvinvointialueiden tai sote-alan yritysten tuottamissa asumispalveluissa syntyvät jätteet voidaan katsoa kunnan vastuulle kuuluviksi asumisen jätteiksi. Rajauksen selkiyttäminen yhtenäistäisi tulkintakäytäntöjä ja vähentäisi tulkintaepäselvyyksien selvittämisestä kunnille ja jätteen haltijoille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa.

Käytettävissä olevien tietojen pohjalta on mahdollista esittää vain suuntaa-antavia arvioita siitä, kuinka paljon jätettä siirtyisi pois kunnan vastuulta ehdotetun muutoksen seurauksena. Koska jätetilastoista ei ole saatavissa riittävän eriteltyä tietoa arviointia varten, asumispalveluissa syntyvien jätteiden määrä on arvioitu palveluja käyttävien asiakkaiden määrien ja Tilastokeskuksen jätetilastoihin pohjautuvan keskimääräisen asukaskohtaisen jätemäärän perusteella. Arviointia vaikeuttaa myös puutteellinen tieto siitä, miltä osin asumispalveluissa syntyvien jätteiden jätehuolto on nykyisin käytännössä kunnan ja miltä osin jätteen haltijan järjestämää. Esimerkiksi Puolustuskiinteistöt järjestää jo nyt kasarmeilla syntyvän jätteen jätehuollon kokonaisuudessaan eikä ehdotettu muutos siten vaikuta kunnan vastuun laajuuteen. Samoin hyvinvointialueet ja yritykset järjestävät jätehuollon osassa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluyksiköistä.

Eri viranomaisten julkaisemien tilastotietojen mukaan voidaan arvioida, että vuoden 2022 lopussa sosiaalihuollon laitos- ja asumispalveluissa oli päivittäin keskimäärin noin 80 000 asiakasta⁶. Vankiloissa oli päivittäin keskimäärin noin 3000⁷, muissa kuin kunnan järjestämässä turvapaikanhakijoiden ym. vastaanottokeskuksissa noin 38 000⁸, lastensuojelulaitoksissa noin 10 000 ja ensi- ja turvakodeissa noin 400 asiakasta⁹. Asiakkaiden kokonaismäärä (131 000) on noin 2,4 % Suomen väestömäärästä. Yhdyskuntajätettä syntyi Suomessa vuonna 2021 3,375 miljoonaa tonnia, josta arviolta 65 % eli 2,194 miljoonaa tonnia on kotitalousjätettä. Tämän perusteella kunnan vastuulta pois siirtyvän jätteen määrä olisi karkeasti arvioiden enintään 52 000 tonnia eli 1,5 % yhdyskuntajätteen kokonaismäärästä. Muutos olisi käytännössä todennäköisesti tätä pienempi, koska kuten edellä todetaan, osa ehdotettavan säännösmuutoksen kohteena olevista asumispalveluista on jo nykyäänkin jätteen haltijan vastuulla.

4.2.2 Yritysvaikutukset

Ehdotus supistaisi vähäisessä määrin kuntien jätelaitosten liikevaihtoa ja vastaavasti lisäisi vähäisessä määrin yksityisten jätehuoltoyritysten liikevaihtoa. Ehdotus vaikuttaisi jossain määrin kuntien jätelaitosten sopimiin kuljetusurakoihin, koska osa urakoihin sisältyvistä kiinteistöistä

⁶ Sosiaalihuollon laitos- ja asumispalvelut 2022: THL Tilastoraportti 29/2023

⁷ Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2022

⁸ Valvontaraportti 2022: Turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmä, Maahanmuuttovirasto 5/2023

⁹ Turvakotipalvelut 2022: THL Tilastoraportti 27/2023

tulisi poistaa kunnan vastuulta ja sovitusta kuljetusurakoista. Irtisanomisista voisi seurata kunnan jätelaitokselle sopimussanktioita tai vahingonkorvausvaateita, jos urakkaan sisältyvä kerätävä jätemäärä vähenee enemmän kuin urakan sopimusehdoissa sallitaan (yleensä noin 10 %). Urakkamenetykset jäänevät kuitenkin yleensä vaihteluvälin sisään ja sanktio- tai korvausvaateita kunnalle aiheutunee vain harvoin.

Ehdotuksen tärkein yritysvaikutus liittyy vastuunjaon ja yritysten toimintaympäristön selkeytymiseen. Hyvinvointialueet ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tarjoavat yksityiset yritykset voisivat jatkossa nykyistä paremmin hankkia yksiköidensä jätehuollon yhdeltä yritykseltä ns. yhden luukun palveluna sen sijaan, että osa yksikössä syntyvän jätteen jätehuollosta olisi edelleen kunnan vastuulla.

Kirjojen siirtäminen tuottajavastuulle lisäisi vähäisessä määrin kustannusalan yritysten sääntelytaakkaa ja edellyttäisi tuottajavastuuta hoitavilta tuottajayhteisöiltä uusien jätehuoltokäytäntöjen suunnittelua ja toimeenpanoa. Tuottajayhteisöt joutuisivat yhdessä tuottajien kanssa arvioimaan ja sopimaan, millä tavoin kirjojen erilliskeräys järjestetään ja miten huolehditaan siitä, että kierrätykseen mahdollisesti muuta keräyspaperia huonommin soveltuva kirjajäte erotellaan muusta keräyspaperista ennen sen toimittamista kierrätykseen.

Ehdotettu uusi pykälä, jonka nojalla toisesta ETA-maasta tuotteena (sivutuote tai ei-enää-jäte) Suomeen hyödynnettäväksi tuotava aine- tai esine-erä tulisi lähtökohtaisesti katsoa Suomessakin tuotteeksi, lisäisi oikeusvarmuutta mainittujen aineiden tai esineiden luokituksen suhteen. Tämä selkeyttäisi niiden Suomessa toimivien yritysten sääntely- ja investointiympäristöä, jotka tuovat tai suunnittelevat tuovansa aineita tai esineitä muista ETA-maista ja käyttävänsä niitä raaka-aineena omissa tuotantoprosesseissaan.

4.2.3 Vaikutukset kotitalouksiin

Ehdotuksen vaikutukset kotitalouksiin olisivat vähäiset. Muutokset jätehuoltoon kohdistuisivat niihin sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköihin, jotka nyt ovat kunnan järjestämän jätehuollon piirissä. Tapauksesta riippuen muutos saattaa vaikuttaa esimerkiksi tarjottaviin erilliskeräyspalveluihin, koska yritysjetten erilliskeräystä koskeva sääntely poikkeaa vastaavasta kunnan järjestämän asumisen jätehuollon sääntelystä. Yritykset eivät myöskään ole lakisääteisen kunnan jäteneuvonnan piirissä.

4.2.4 Vaikutukset kunnille

Vastuunjaon selkiyttäminen yhtenäistäisi tulkintakäytäntöjä ja vähentäisi tulkintoihin liittyvien epäselvyyksien selvittämisestä kunnille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Kunnan vastuu jätehuollosta supistuisi vähäisessä määrin. Muutos vastuunjaossa olisi huomioitava kuntien jätehuoltomääräyksissä ja muussa jätehuoltoa koskevassa ohjeistuksessa. Kirjojen sisällyttäminen paperin tuottajavastuuseen vähentäisi kunnan vastuulla olevaa, sekajätteen päätyvän kirjajätteen määrää.

4.2.5 Ympäristövaikutukset

Kunnan vastuun rajaamista koskevalla muutoksella ei olisi välittömiä ympäristövaikutuksia.

Kirjojen siirtäminen tuottajavastuulle ja niiden erilliskeräystä koskeva sääntely lisäisi kirjapaperin erilliskeräystä ja kierrätystä. Vaikutus olisi keräyspaperin kierrätyksen kokonaisuus huomioon ottaen vähäinen, mutta kustannusalan hiilineutraalisuustavoitteiden kannalta merkityksellinen.

Toisessa ETA-maassa tehdyn sivuote- tai ei-enää-jätettä –määrittelyn tunnustaminen vähentäisi Suomeen tuotaviin uusiomateriaaleihin liittyvää sääntelytaakkaa, mikä edistäisi mainittujen materiaalien käyttöä uusiotuotteiden valmistuksessa. Tämä vähentäisi neitseellisten luonnonvarojen käyttöä.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Muut vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Kunnan vastuun rajaaminen kotitalousjätteeseen

Jätelain 32 §:n 1 momentin muuttamiseksi tarkasteltiin ehdotetun lisäksi kahta muuta vaihtoehtoa. Ensimmäisessä tarkastellussa vaihtoehdossa raja kunnan vastuun ja jätteen haltijan vastuun välillä olisi määritetty sote-yksikössä tarjottavan hoidon tai hoivan määrän perusteella. Lähinnä ympärivuorokautisen hoidon tai hoivan yksiköt olisivat olleet jätteen haltijan vastuulla, ja enemmän asumiseen painottuvat palveluyksiköt kunnan vastuulla. Vaihtoehdon ei kuitenkaan katsottu selkeyttävän vastuunjakoja nykyiseen verrattuna. Se ei myöskään antaisi jätteen haltijayrityksille ja hyvinvointialueille mahdollisuutta järjestää erilaisten jätelajien jätehuoltoa kokonaisuutena, koska muussa kuin ympärivuorokautisen palveluasumisen yksiköissä jätehuoltovastuut useissa tapauksissa hajautuisivat kunnan (asumisen jäte) ja jätteen haltijan (muu kuin asumisen jäte) kesken.

Toisessa tarkastellussa vaihtoehdossa olisi jätetty jätehuollon asiakkaille eli hyvinvointialueille ja sote-alan yrityksille osittainen valinnanvapaus. Tämän olisi voinut toteuttaa esimerkiksi niin, että muut kuin ympärivuorokautisen hoivan yksiköt jäisivät edelleen kunnan jätehuollon piiriin, mutta ne voisivat kunnalle ilmoittamalla ryhtyä itse järjestämään jätehuoltoa. Tätä vaihtoehtoa pidettiin joustavana ottaen huomioon, että varsinkin pienimmissä yrityksissä voisi olla halukkuutta jäädä kunnan jätehuollon piiriin. Valinnanvapauden käytännön toteuttamisen arvioitiin kuitenkin tuottavan hallinnollista taakkaa sekä kuntapuolelle että yrityksille, ja taakan arvioitiin olevan merkittävää suhteessa sillä saavutettavaan joustavuusetuun.

5.1.2 Kirjojen tuottajavastuu

Kirjojen jätehuollon sääntelyn kehittämisen osalta saatiin lukuisia ehdotuksia, joukossa muun ohella kokonaan oma tuottajavastuujärjestelmä kirjoille ja ns. green deal, jossa osapuolet yhdessä ympäristöministeriön kanssa sopisivat kirjojen kierrätyksen tavoitteista ja toimista voimassa olevan lainsäädännön puitteissa. Lisäksi tarkasteltiin vaihtoehtoa, jossa kirjat sisällytettäisiin paperintuotteiden tuottajavastuuseen, mutta niiden keräyksestä säädettäisiin jätelaissa erikseen siten, että tuottajia ei velvoitettaisi keräämään käytöstä poistettuja kirjoja asuin-kiinteistöiltä. Tällöin laissa ja asetuksessa säädettäisiin erikseen esimerkiksi aluekeräyksestä.

Edellä mainitut vaihtoehdot olisivat sääntelykustannuksiltaan suuria ottaen huomioon kirjojen kokonaismäärä ja se, että muille paperituotteille on jo olemassa tuottajavastuu ja valmiit sääntelyn toimeenpanon rakenteet myös kirjojen kierrätyksen edistämiseksi. Kirjojen keräämistä kiinteistöiltä yhdessä muiden paperituotteiden kanssa puoltaa sen helppous asukkaille.

5.2 Muiden maiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

5.2.1 Yleistä

Seuraavassa tarkastellaan lyhyesti jätehuollon vastuuta Ruotsissa ja Tanskassa. Molemmissa maissa jätehuollon vastuuta on muutettu aivan viime vuosina, ja muutokset ovat osin vielä kesken tai toimeenpanovaiheessa. Siksi tarkka vertailu Suomen tilanteeseen on hankalaa.

5.2.2 Jätehuollon vastuut Ruotsissa

Ruotsissa kunnat vastaavat pääosin kunnan alueella syntyvän yhdyskuntajätteen kuljetuksesta ja käsittelystä.¹⁰ Yhdyskuntajätteeksi katsotaan myös muu kuin kotitalouksista peräisin oleva jäte, jos se lajiltaan ja koostumukseltaan vastaa kotitalouksista peräisin olevaa jätettä, lukuun ottamatta joitakin erikseen ympäristökaaren 15 luvun 3 §:ssa lueteltuja poikkeuksia, kuten rakennus- ja purkujätettä ja tuotannossa syntynyttä jätettä. Siten myös yrityksissä syntyvä yhdyskuntajäte kuuluu kunnan vastuulle, jos se vastaa laadultaan kotitalousjätettä. Myös erilaisten asumispalvelujen jätteet kuuluvat kunnan vastuulle. Tuottajavastuun piiriin kuuluvien yhdyskuntajätteiden jätehuolto ei yleensä kuulu kunnan vastuulle. Pakkausjätteiden keräys säädettiin kuitenkin kunnan vastuulle 2024 alusta lukien.

Ruotsin lainsäädännössä korvattiin vuonna 2020 kotitalousjätteen (hushållsavfall) käsite jätedirektiivin mukaisella käsitteellä yhdyskuntajäte (kommunalt avfall) ja käsitteen muutos heijastuu myös kunnan vastuun määrittelyyn. Tämä on Ruotsissa aiheuttanut epäietoisuutta muutoksen vaikutuksista kunnan vastuun laajuuteen. Ruotsissa selvitetään parhaillaan tästä aiheutuvia mahdollisia muutostarpeita yhdyskuntajätehuollon vastuiden määrittelyyn.

5.2.3 Jätehuollon vastuut Tanskassa

Tanskassa jätehuoltovastuita koskevaa sääntelyä uudistettiin merkittävästi 2020-luvun alussa. Lakimuutoksilla yksityisten yritysten roolia jätehuollon järjestämisessä on vahvistettu. Jätehuollosta säädetään Tanskan ympäristönsuojelulaissa (Miljøbeskyttelsesloven)¹¹ ja täytäntöönpanomääräyksissä *Bekendtgørelse om Affald*¹² ja *Bekendtgørelse om affaldsregulativer, gebyrer og aktører*¹³.

Tanskan jätelainsäädännössä yhdyskuntajäte jaetaan kotitalousjätteeseen (kotitalouksissa syntyvä jäte) ja kotitalousjätteen kaltaiseen jätteeseen (muualla kuin kotitalouksissa syntyvä jäte, joka koostumukseltaan vastaa kotitalousjätettä). Kunnilla on vastuu kotitalousjätteen jätehuollosta, ja jätteen haltija vastaa kotitalousjätteen kaltaisen jätteen jätehuollosta. Pienet yritykset voivat kuitenkin liittyä kunnan järjestämään jätteen keräykseen, jos jäte vastaa laadultaan ja määrältään kotitalousjätettä. Kunta voi myös kerätä omassa toiminnassaan syntyvän jätteen sekä yritysjetteen saarilta, joille ei ole pysyvää siltayhteyttä.

Epäselvissä tapauksissa kunnan viranomainen määrittelee tapauskohtaisesti, mikä jäte on kunnan vastuulle kuuluvaa kotitalousjätettä tai jätteen haltijan vastuulle kuuluvaa kotitalousjätteen kaltaista jätettä tai muuta jätettä. Epävirallisen ohjeistuksen mukaan esimerkiksi sairaaloiden potilasjäte, koulujen oppilaiden tuottama jäte ja työpaikkojen jäte ovat jätteen haltijan vastuulle

¹⁰ Miljöbalk (1998:808) 15 kap. 20, 20 a ja 21 §.

¹¹ LBK nr 100 af 19/01/2022.

¹² BEK nr 2512 af 10/12/2021.

¹³ BEK nr 938 af 20/06/2022.

kuuluvaa kotitalousjätteeseen rinnastettavaa jätettä, ja opiskelija-asuntoloiden jätteet kunnan vastuulle kuuluvaa kotitalousjätettä.

Lainsäädännöllä rajoitetaan kuntien oikeutta osallistua toimintaan, joka liittyy jätteen kierrätykseen. Muutos tarkoittaa, että kunnat eivät saa omistaa suoraan tai välillisesti laitoksia, jotka kierrättävät jätettä, eivätkä sijoittaa tällaisiin laitoksiin.¹⁴ Vastaava kielto laajenee koskemaan jätteen polttoa kesästä 2025 lähtien.

5.2.4 Paperin ja kirjojen tuottajavastuu eräissä muissa maissa

Ruotsissa oli pitkään voimassa paperin tuottajavastuu, mutta se kumottiin 1.1.2022 alkaen, ja vastuu sanomalehtien ym. keräämisestä siirtyi kunnille. Kunnat keräävät yleensä sanomalehdet, aikakauslehdet, luettelot, lentolehtiset, esitteet, tulostinpaperit, piirustuspaperit ja pokkarit. Pokkarit kerätään yhdessä muun paperin kanssa, mutta kovakantiset kirjat pitää viedä kuntien kierrätyskeskuksiin. Jokainen kunta päättää itse, miten keräys järjestetään. Keräystapa vaihtelee kunnittain. Esimerkiksi joissakin kunnissa sanomalehdet ja kirjekuoret kerätään samaan astiaan. Jossakin kunnissa taas kirjekuoria ei saa liimojen takia laittaa paperinkeräykseen vaan ne pitää kerätä ja käsitellä sekajätteenä tai energijätteenä.

Tanskassa paperi ei kuulu tuottajavastuun piiriin, vaan sen jätehuollosta huolehtivat kunnat ja jätteen haltijayritykset. Kunnilla on erilaisia lajitteluohjeita paperinkeräykselle.

6 Lausuntopalautte

7 Säännöskohtaiset perustelut

5 c §. *Toisessa ETA-maassa tehdyn päätöksen ja lainsäädännön tunnustaminen.* Uudessa pykälässä säädettäisiin toisessa ETA-maassa tehdyn viranomaispäätöksen tai muun lainsäädäntöön perustuvan menettelytavan tunnustamisesta, kun aineita tai esineitä tuodaan Suomeen hyödynnettäviksi. Tunnustaminen koskisi Suomeen toisesta ETA-maasta tuotavien erien määrittämistä sivutuotteeksi tai ei-enää jätteeksi (EEJ). Tunnustaminen ei tarkoittaisi, että vastaavat Suomessa syntyvät aineet tai esineet lakkaisivat olemasta jätettä.

Ehdotettu tunnustaminen kattaisi sekä toisessa ETA-maassa tehdyt viranomaisten päätökset, että muut menettelytavat, joista säädetään kyseisen maan lainsäädännössä. Esimerkiksi Alankomaissa on käytössä menettelytapa, jossa aineiden ja esineiden haltijat tekevät itse sivutuote- ja ei-enää-jätettä-määrittelyt sekä ilmoittavat niistä valvontaa varten erilliseen rekisteriin. Lainsäädännöllä ja viranomaisohjeilla on luotu menettelytapa, jota aineiden ja esineiden haltijat noudattavat. Viranomaisten rooli painottuu jälkivalvontaan. Tunnustaminen kattaisi myös muiden ETA-maiden kansalliset säädökset, joilla tietyille aineelle tai esineelle on jätedirektiivin mukaisesti säädetty sivutuotteeksi määrittämisen tai jätteeksi luokittelu päättyminen edellytykset.

Pykälä velvoittaisi Suomen toimivaltaiset viranomaiset tunnustamaan toisessa ETA-maassa annetun luokituksen. Näitä viranomaisia olisivat Suomen ympäristökeskus kansainvälisiä jätteesiirtoja valvovana viranomaisena, aluehallintovirastot ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaiset ympäristölupaviranomaisina sekä ELY-keskukset ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaiset jätelakia valvovina viranomaisina. Ehdotetun pykälän perusteella tehty tunnustaminen tarkoittaisi käytännössä sitä, että toisesta ETA-maasta Suomeen tuotaessa aineelle tai esineelle ei tarvittaisi jätteesiirtolupaa, eikä sen käyttämiselle esimerkiksi uusiotuotteen valmistusprosessissa

¹⁴ BEK nr 938 af 20/06/2022

tarvittaisi jätteen hyödyntämiseen perustuen ympäristölupaa. Tämä vähentäisi Suomessa toimivien ja uusiutuotteita omassa tuotannossaan hyödyntävien yritysten sääntelytaakkaa ja lisäisi yritysten toimintaympäristön ennakoitavuutta liittyen erityisesti muista ETA-maista hankittujen uusioraaka-aineiden asemaan Suomessa.

Pykälän toisessa momentissa säädettäisiin kansalliselle viranomaiselle mahdollisuus puuttua toisessa ETA-maassa tehtyyn päätökseen tai menettelyyn, jossa aine tai esine on määritetty sivutuotteeksi, tai sen jätteeksi luokittelu on päättynyt. Mahdollisuus olisi tarpeen tilanteissa, joissa on syytä epäillä toisessa ETA-maassa tehdyn päätöksen laatua terveyden- tai ympäristönsuojelun näkökulmasta. Kun ehdotettua tunnustamista sovellettaisiin laajasti erilaisten menettelyjen seurauksena syntyneisiin sivutuote- ja EEJ-päätöksiin, mukaan lukien aineiden ja esineiden haltijoiden itse tekemään määrittelyyn ja ilmoitukseen, olisi perusteltua säilyttää Suomen viranomaisella mahdollisuus puuttua aineen tai esineen luokitukseen. Puuttumisen perusteena voisi kuitenkin olla vain aineen tai esineen käytön aiheuttama haitta tai vaara terveydelle tai ympäristölle. Kansallinen viranomainen ei voisi esimerkiksi tutkia uudelleen, täyttyvätkö kaikki jätelain 5 a tai 5 b §:ssä säädetyt edellytykset aineen tai esineen sivutuotteeksi määrittelylle tai jätteeksi luokittelun päättymiselle. Viranomaisen olisi tehtävä asiasta hallintopäätös, johon asianosainen ja muut jätelain 138 §:ssä mainitut voisivat hakea muutosta lain 137 §:n 1 momentin mukaisesti hallintotuomioistuimelta.

32 §. Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto. Ehdotetulla jätelain 32 §:n 1 momentin 1 kohdan muutoksella tarkennettaisiin kunnan ja jätteen haltijan välistä vastuunjakoa asumisessa syntyvän jätteen jätehuollossa. Tarkennukset koskisivat erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon asumispalveluissa ja laitosasumisessa syntyvää jätettä. Muutos rajaisi kunnan vastuun tavanomaisessa kotitaloudessa ja vapaa-ajan asunnossa syntyvään jätteeseen sekä näiden yhteydessä pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvään jätteeseen.

Jätteen haltijan vastuulla olisi sellaisissa palveluyksiköissä syntyvän jätteen jätehuolto, joissa ammattimainen julkinen tai yksityinen toimija tuottaa asumispalvelun lisäksi sosiaali- ja terveyspalveluita tai muita asumisen oheispalveluita taikka tarjoaa ympärivuorokautista hoivapalvelua tai laitosasumista. Tällaisia palveluyksiköitä olisivat esimerkiksi ikääntyneiden ympärivuorokautinen ja yhteisöllinen palveluasuminen, kehitysvammaisten hoitolaitokset, lastensuojelulaitokset, perheryhmäkodit, psykiatrian palveluasuminen, ensi- ja turvakodit, päihdehuollon laitokset ja muut kuin kunnan ylläpitämät turvapaikanhakijoiden tai tilapäistä suojelua hakevien ja saavien vastaanottokeskukset.

Asumisen yhteydessä tarjotun hoito- tai hoivapalvelun määrällä ei olisi merkitystä jätehuoltovastuun kohdentumisen kannalta. Jätteen haltijan vastuulla olisi myös sellaisen palveluyksikön jätehuolto, jossa palvelu painottuu asumiseen ja vain tarpeen mukaan yksikön tarjoamiin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Esimerkiksi sosiaalihoitolain (1301/2014) 21 b §:ssä tarkoitettujen yhteisöllisen asumisen kiinteistöt kuuluisivat jätteen haltijan vastuulle, jos asumispalvelun järjestäjä on hyvinvointialue tai sosiaali- ja terveyspalveluja tarjoava yritys. Jos yhteisöllinen asuminen tapahtuu asukkaiden itse yleisiltä markkinoilta hankkimassa vuokra- tai omistusasunnossa, kyse on kotitalousjätteestä ja vastuu jätehuollosta on kunnalla, vaikka asuntoon tai kiinteistöön toimitettaisiinkin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja yksityisen tai julkisen palvelutuottajan toimesta. Samoin sosiaalihoitolain 21 a §:ssä tarkoitettu tuettu asuminen on jätehuollon näkökulmasta kunnan vastuulle kuuluvaa kotitaloutta, vaikka asumista tuetaan tarpeen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluilla. Kunnan vastuulla olisivat myös esimerkiksi opiskelija-asunnot asumismuodosta riippumatta, kausityöntekijöiden asuntolat ja muu vastaava tavanomaiseen kotitalouteen rinnastettava asuminen. Näissäkin tapauksissa vuokrantantajana voi olla yritys tai julkinen yhteisö, mutta kysymyksessä ei ole sosiaali- ja terveydenhuollon palveluyksikön kiinteistö.

Ehdotuksessa selvennettäisiin, että kunnan vastuulla olevaa asumisessa syntyvää jätettä ei myöskään olisi vankilassa, kasarmilla tai muussa laitosasumisessa syntyvä jäte. Säännös vastaisi pääosin nykyistä käytäntöä jätehuollon vastuunjaossa.

Vapaa-ajan asuntojen osalta kunnan vastuuta tarkemmin määrittelevä jäteasetuksen 5 § jäisi voimaan nykyisen sisältöisenä. Sen mukaan vapaa-ajan asunnossa syntyvää jätettä on pääasiassa omaan käyttöön tarkoitetuissa kesämökeissä, vuokrattavissa lomamökeissä ja -osakkeissa ja muissa vastaavissa vapaa-ajan asuinrakennuksissa syntyvä jäte. Tällaisena jätteenä ei kuitenkaan pidetä hotellinomaisia palveluja tarjoavassa lomakylässä syntyvää jätettä.

35 §. Kiinteistöittaisen jätteenkuljetuksen järjestäminen. Kun kunta harkitsee ja päättää siitä, että jätteenkuljetusta ei hankalien olosuhteiden johdosta kannata osassa kuntaa järjestää, päätöstä ei ole tarkoituksenmukaista rajoittaa vain sekalaiseen yhdyskuntajätteeseen. Jäteasetuksen tai kunnan jätehuoltomääräysten mukaiset erilliskeräysvelvoitteet voivat ulottua laajalle alueelle ja ne voivat osin kattaa myös alueita, joilla on pykälän 4 momentissa kuvatut olosuhteet. Tällöin kunnalla on oltava toimivalta jättää näillä alueilla myös erilliskeräys järjestämättä. Saostus- ja umpisäiliölaitteen kerääminen olisi kuitenkin ympäristö- ja terveysystävällistä.

48 §. Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuottajat. Pykälän 1 momentin 5 kohta muutettaisiin niin, että kirjat lisättäisiin tuottajavastuun piiriin kuuluvien paperituotteiden joukkoon.

Ehdotetun muutoksen seurauksena käytöstä poistettavat kirjat olisi muiden käytöstä poistettujen paperituotteiden tapaan kerättävä jätelain 49 § 2 momentin mukaisesti, eli tuottajan olisi järjestettävä niiden kuljetus maksutta kaikilta kiinteistöiltä, jotka sijaitsevat muualla kuin pientalo- ja haja-asutusalueella. Kirjastoihin ja muihin suurkertymäkohteisiin kohdennetusta tuottajan järjestämästä keräyksestä säädettäisiin lisäksi erikseen keräyspaperiasetuksessa.

Siirtymäsäännös. Kunnan jätehuoltovastuuta koskevaa 32 § 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan sovellettavaksi vuoden 2026 alusta lukien. Tämä olisi sama ajankohta, jolloin jätelain 32 a §:n mukaan hyvinvointialueen on viimeistään otettava vastuu hyvinvointialueuudistuksessa kunnalta siirtyneiden yksiköiden jätehuollon järjestämisestä. Jätteen haltija voisi kuitenkin irtisanoa kunnan jätehuollon jo aikaisemmin niillä kiinteistöillä, jotka ovat vuoden 2026 alusta siirtymässä pois kunnan jätehuollosta. Näin ehdotettu siirtymäsääntely sopisi yhteen jätelain 32 a §:ssä säädetyin, hyvinvointialueuudistusta koskevan siirtymäsääntelyn kanssa.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan mahdollisimman pian lain hyväksymisen jälkeen.

9 Toimeenpano ja seuranta

Kirjojen tuottajavastuun toimeenpanemiseksi on tarkoitus muuttaa keräyspaperiasetusta (270/2023) siten, että tuottajat veloitetaan keräämään käytöstä poistetut kirjat kirjastoista ja muista kohteista, joissa poistetaan kerralla käytöstä suuria määriä kirjoja.

Esitykseen ei liity muita erityisiä toimeenpanoon liittyviä toimenpiteitä.

Esityksellä ei ole tunnistettu olevan riippuvuuksia muista esityksistä.

10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Ehdotuksella ei ole perusoikeusvaikutuksia.

Lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

jätelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan jätelain (646/2011) 32 §:n 1 momentin 1 kohta ja 35 §:n 4 momentti sellaisena
kuin ovat laissa 714/2021 3, jätelain 48 §:n 1 momentin 5 kohta sellaisena kuin se on laissa
1096/2022; sekä
lisätään lakiin 5 c § seuraavasti:

5 c §

Toisessa ETA-maassa tehdyn päätöksen ja lainsäädännön tunnustaminen

Suomeen toisesta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta tuotava aine tai esine ei ole jätettä, jos jätteeksi luokittelun päättymisestä on mainitussa valtiossa tehty viranomaisen päätös tai jätteeksi luokittelun päätyminen on seurausta muusta [lainsäädäntöön perustuvasta] [lainsäädännössä määritellystä] menettelytavasta. Edellä sanottu koskee myös viranomaispäätöstä tai muuta menettelytapaa, jossa aine tai esine on määritetty sivutuotteeksi.

Poiketen siitä mitä 1 momentissa säädetään, toimivaltainen viranomainen voi katsoa aineen tai esineen olevan jätettä, jos on perusteltua epäillä, että sen käyttö aiheuttaa vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle. Viranomaisen on tällöin tehtävä asiasta hallintopäätös.

32 §

Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto

Kunnan on järjestettävä seuraavien, muiden kuin vaarallisten jätteiden jätehuolto:

1) kotitaloudessa ja vapaa-ajan asunnossa syntyvä jäte, mukaan lukien pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvä jäte, ei kuitenkaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavan yrityksen tai yhteisön palveluyksikössä eikä vankilassa, kasarmilla, vastaanottokeskuksessa tai muussa vastaavassa laitosasumisessa syntyvä jäte;

35 §

Kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen järjestäminen

Kunta voi päättää, että kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta ei järjestetä alueella, jossa on hankalat kulkuyhteydet, vähän jätteen haltijoita tai vähän kuljetettavaa jätettä, jollei kuljetusta ole ympäristö- ja terveyssyistä pidettävä tarpeellisena.

48 §

Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuotteet ja tuottajat

Tuottajavastuu koskee myyntitavasta riippumatta seuraavia tuotteita ja niitä ammattimaisesti markkinoille saattavia tai etäkaupalla suoraan käyttäjille myyviä tuottajia:

5) sanomalehdet, aikakauslehdet, toimistopaperit, kirjat ja muut niihin rinnastettavat paperituotteet, joiden tuottajana pidetään paperituotteiden valmistukseen käytettävän paperin valmistajaa tai maahantuoja taikka painetun paperituotteen maahantuoja;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Lain 32 § 1 momentin 1 kohtaa sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2026. Jätteen haltija saa kuitenkin jo mainittua ajankohtaa aiemmin järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavan yrityksen tai yhteisön palveluyksikössä tai vankilassa, kasarmilla, vastaanottokeskuksessa tai muussa vastaavassa laitosasumisessa syntyvän jätteen jätehuollon jätelain 28 §:n mukaisesti ilmoittamalla siitä kirjallisesti kunnalle vähintään kuusi kuukautta ennen jätehuollon järjestämisen aloittamista.

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Petteri Orpo

Ilmasto- ja ympäristöministeri Kai Mykkänen

Laki

jätelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan jätelain (646/2011) 32 §:n 1 momentin 1 kohta ja 35 §:n 4 momentti sellaisena
kuin ovat laissa 714/2021 3, jätelain 48 §:n 1 momentin 5 kohta sellaisena kuin se on laissa
1096/2022; sekä
lisätään lakiin 5 c § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 c §

*Toisessa ETA-maassa tehdyn päätöksen ja
lainsäädännön tunnustaminen*

Suomeen toisesta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta tuotava aine tai esine ei ole jätettä, jos jätteeksi luokittelun päättymisestä on mainitussa valtiossa tehty viranomaisen päätös tai jätteeksi luokittelun päättymisen on seurausta muusta [lainsäädäntöön perustuvasta] [lainsäädännössä määritellystä] menettelytavasta. Edellä sanottu koskee myös viranomaispäätöstä tai muuta menettelytapaa, jossa aine tai esine on määritetty sivutuotteeksi.

Poiketen siitä mitä 1 momentissa säädetään, toimivaltainen viranomainen voi katsoa aineen tai esineen olevan jätettä, jos on perusteltua epäillä, että sen käyttö aiheuttaa vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle. Viranomaisen on tällöin tehtävä asiasta halintopäätös.

32 §

Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto

Kunnan on järjestettävä seuraavien, muiden kuin vaarallisten jätteiden jätehuolto:

1) vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajan asunnossa ja muussa asumisessa syntyvä jäte, mukaan lukien kotitalouden pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvä jäte;

32 §

Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto

Kunnan on järjestettävä seuraavien, muiden kuin vaarallisten jätteiden jätehuolto:

1) kotitaloudessa ja vapaa-ajan asunnossa syntyvä jäte, mukaan lukien pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvä jäte, ei kuitenkaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavan yrityksen tai

Voimassa oleva laki

Ehdotus

yhteisön palveluyksikössä eikä vankilassa, kasarmilla, vastaanottokeskuksessa tai muussa vastaavassa laitosasumisessa syntyvä jäte;

35 §

35 §

Kiinteistöittaisen jätteenkuljetuksen järjestäminen

Kiinteistöittaisen jätteenkuljetuksen järjestäminen

Kunta voi päättää, että *sekalaisen yhdyskuntajätteen* kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta ei järjestetä alueella, jossa on hankalat kulkuyhteydet, vähän jätteen haltijoita tai vähän kuljetettavaa jätettä, jollei kuljetusta ole ympäristö- ja terveyssyistä pidettävä tarpeellisena.

Kunta voi päättää, että kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta ei järjestetä alueella, jossa on hankalat kulkuyhteydet, vähän jätteen haltijoita tai vähän kuljetettavaa jätettä, jollei kuljetusta ole ympäristö- ja terveyssyistä pidettävä tarpeellisena.

48 §

48 §

Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuotteet ja tuottajat

Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuotteet ja tuottajat

Tuottajavastuu koskee myyntitavasta riippumatta seuraavia tuotteita ja niitä ammattimaisesti markkinoille saattavia tai etäkaupalla suoraan käyttäjille myyviä tuottajia:

Tuottajavastuu koskee myyntitavasta riippumatta seuraavia tuotteita ja niitä ammattimaisesti markkinoille saattavia tai etäkaupalla suoraan käyttäjille myyviä tuottajia:

5) sanomalehdet, aikakauslehdet, toimistopaperit ja muut niihin rinnastettavat paperituotteet, joiden tuottajana pidetään paperituotteiden valmistukseen käytettävän paperin valmistajaa tai maahantuoja taikka painetun paperituotteen maahantuoja;

5) sanomalehdet, aikakauslehdet, toimistopaperit, *kirjat* ja muut niihin rinnastettavat paperituotteet, joiden tuottajana pidetään paperituotteiden valmistukseen käytettävän paperin valmistajaa tai maahantuoja taikka painetun paperituotteen maahantuoja;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 32 § 1 momentin 1 kohtaa sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2026. Jätteen haltija saa kuitenkin jo mainittua ajankohtaa aiemmin järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavan yrityksen tai yhteisön palveluyksikössä tai vankilassa, kasarmilla, vastaanottokeskuksessa tai muussa vastaavassa laitosasumisessa syntyvän jätteen jätehuollon jätelain 28 §:n mukaisesti ilmoittamalla siitä

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kirjallisesti kunnalle vähintään kuusi kuukautta ennen jätehuollon järjestämisen aloittamista.